

UDK 811.163.6'366.52:811.111'366.52:81'27

Nada Šabec

Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru

nada.sabec@um.si

JEZIKOSLOVNI IN DRUŽBENI VIDIKI KATEGORIJE SPOLA V SLOVENŠČINI IN ANGLEŠČINI

Jezikoslovne razlike med slovenskim slovničnim in angleškim semantičnim spolom so razlog za različen pristop teh dveh jezikov k širšemu družbeno-kulturnemu vprašanju neseksistične rabe jezika: (prvi počne to s spolno specifičnimi oblikami za ženski in moški spol, drugi z njihovo nevtralizacijo). Prispevek obravnava najbolj kritična področja neseksistične rabe jezika ter predstavi in kritično ovrednoti predloge, ki tako rabo ozaveščajo in spodbujajo.

Ključne besede: slovenščina, angleščina, slovnični spol, semantični spol, jezikovni seksizem

Linguistic differences between Slovene grammatical and English semantic gender have implications for the differences in which the two languages address the broader sociocultural issue of non-sexist language use (gender-specific vs. gender-neutral forms, respectively). Problematic areas associated with non-sexist language use are discussed, and measures promoting gender-sensitive language use and awareness of it are presented and critically evaluated.

Keywords: Slovene, English, grammatical gender, semantic gender, linguistic sexism

1 Uvod

Jeziki izražajo spol na različne načine. Nekateri imajo slovničnega, drugi semantičnega, nekateri ga sploh ne poznajo. V prispevku primerjam spol v slovenščini in angleščini z jezikoslovnega in nato še z družbenega vidika, saj je njegovo proučevanje v novjšem obdobju preseglo stroge okvire jezikoslovja. Aktualno je zlasti vprašanje (ne)diskriminatornega odnosa med ženskim in moškim spolom. Način, kako se s tem problemom soočata oba jezika, je odvisen ne le od zunanjih, nejezikovnih dejavnikov, ampak tudi od same strukture enega in drugega jezika.

2 Jezikoslovni vidiki

Bistvena razlika med slovenščino in angleščino je v tem, da je spol v slovenščini slovnična kategorija, medtem ko ima angleščina t. i. naravni ali semantični spol, ki se pri živih bitjih ujema z biološkim spolom, pri neživih pa spola ne loči. Pri nekaterih samostalnikih razliko v spolu zaznamuje s protipomenskimi pari (npr. *mother* 'mati' – *father* 'oče'), nekaj je ženskih izpeljank iz moških oblik (npr. *prince* – *princess*), večina samostalnikov pa ima enotno podobo brez razlikovalnih obrazil in se rabi v spolno nevtralnem pomenu ne glede na biološki spol nanašalnic (npr. *member*). Razlike so pri zaimkih, a le v 3. osebi ednine, kjer samostalnike moškega spola nadomestijo oblike *he/*

his/him/himself, ženskega pa *she/her/hers/herself*, odvisno od sklona oz. od povratne rabe zaimka. Izjemoma se lahko ženski ali moški spol rabi namesto nevtralnega *it* za kategorijo *neživo* (afektivno ali personificirano), *it* pa za živa bitja (npr. za živali ali *dete*). Preskriptivna slovnica določa, da se *he* uporablja tudi v generičnem smislu, tj. da se nanaša na ženske in na moške. To velja za osebne in svojilne zaimke, pa tudi za ujemanje nedoločnih zaimkov s koreferenti.

Za slovenščino je značilen slovnični spol, ki pripisuje vsem samostalnikom brez izjeme moški, ženski ali srednji spol. Pri živih bitjih se v glavnem ujema z njihovim biološkim spolom, pri samostalnikih s semantično oznako *neživo* pa gre za arbitrarno ditribucijo. Po spolu se razlikujejo tudi samostalniški zaimki in posamostaljeni pridevniki.

Tudi slovenščina poimenuje ženske in moške s protipomenskimi leksikalnimi pari (npr. *sestra – brat*), še večkrat pa ženski spol izpelje iz moške podstave z dodajanjem besedotvornih obrazil (npr. *-a, -ica, -ka, -inja, -ja, -nica*). Za moški spol je tipična ničta končnica *-ø*, za ženskega *-a*, za srednjega *-o* in *-e*. Obstajajo številne izjeme glede končnic in sklanjatev, (npr. *miš, hči, Mitja*), prav tako samostalniki z dvojnimi spolom, (npr. *dekle* je srednjega ali ženskega spola), samostalniki z enotno moško in žensko obliko, (npr. *vodja*), samostalniki s podkategorijo *človeško*, ki so vedno srednjega spola, (npr. *dete*), in podobno, a bi njihov podrobnejši prikaz presegel okvir tega članka.

Da bi razumeli pomen spola, moramo vedeti, da je to »kategorija oblikoslovnega in skladenjskega sestava [...], ki omogoča izražanje sintagmatskih razmerij« (Kunst Gnamuš 1995: 255) oz. da je, kot piše Toporišič (2000: 266), spol »lastnost samostalniške besede, da od pridevniške in pregibne povedkovniške besede (deloma tudi od samostalniške) zahteva oblikovno istovetnost«. Gre torej za koncept ujemanja, ki zaradi oblikoslovne raznolikosti posameznih pregibnih besed, npr. pri zloženih osebkih, ki se nanašajo na moške in ženske, nujno privede do dileme, kako uskladiti oba spola. Normativna slovnica v takih primerih daje prednost moškemu spolu in tudi sicer predpisuje, da se v generični funkciji rabi moški spol.

3 Družbeni vidiki

3.1 Razvoj skozi čas

Zavedanje o prepletenosti jezika in družbe se je v zahodnem svetu okrepilo v 60. in 70. letih 20. stoletja v okviru t. i. drugega vala feminizma (Lakoff 1975, Dale 1980). Ta je sovpadel z gibanjem politične korektnosti, ki se je na ameriških kampusih zavzemalo za večjo enakopravnost žensk v družbi, pa tudi za odpravo rasizma in netolerance do drugačnih oz. marginaliziranih skupin in posameznikov. Gradilo je na predpostavki, da sta jezik in družba v soodvisnem razmerju, torej da jezik oblikuje naš pogled na svet (Sapir-Whorfova hipoteza) in da je s spremembo jezikovnega vedenja možno vsaj delno vplivati na družbene spremembe, jih celo sprožiti ali vsaj pospešiti. Manj protizensko naperjen diskurz brez diskriminatorne leksike naj bi bolje zrcalil stanje, kjer so ženske zasedale vedno pomembnejše položaje, in hkrati pozitivno vplival na splošno percepcijo in družbeni status žensk.

V slovenski prostor je pobuda za enakopravno obravnavo ženskega spola prišla z dvajsetletno zamudo, in sicer s priporočilom Sveta Evrope državam članicam za odpravo seksističnega jezika (1990). Na pobudo se je odzval tedanji Urad za žensko politiko (Kozmik, Jeram 1995: 19), aktivno pa so se v razpravo vključili strokovnjaki različnih področij, tudi jezikoslovci (Žagar in M. Milharčič Hladnik 1995, Kunst Gnamuš 1995, Stabej 1997, Bešter 1997). Z leti je ta problematika postajala vse aktualnejša, o njej so pisali številni avtorji in avtorice (Trojar in Žagar Karer 2013: 457, Zupanc 2009, Šriбар 2010, Kranjc in Ožbot 2013, Vidovič Muha 1997, 2011, Plemenitaš 2014, Doleschal 2015), vrhunec pa je razprava o njej dosegla po aprilu 2018 s sklepom ljubljanske Filozofske fakultete, da bodo naslednja tri leta zaradi trenutne neuravnoteženosti v internih pravnih aktih namesto moškega uporabljali ženski generični spol. Preden v diskusiji predstavim svoj pogled na to potezo, izpostavljam nekaj za spolno občutljivo rabo jezika najbolj relevantnih področij.

3.2 Generični moški spol

V angleščini sta besedi *man* v pomenu 'človek' in *mankind* 'človeštvo' zaradi spolne zaznamovanosti skorajda izginili in se redno nadomeščata z nevtralnimi oblikami *people*, *humankind* ipd. Slovenščina za te pomene nima spolno nevtralnih oblik, ampak referencialno obojespolne samostalnike, ki pa so slovnično moškega, ženskega ali srednjega spola (*človek*, *ljudje*, *otrok*; *oseba*; *bitje*).

Glavni problem je ujemanje v spolu, sklonu in številu, in sicer že pri vprašalnih, oziralnih in nedoločnih zaimkih (npr. *kdo*, *kdor*, *nekdo*), ki se morajo ujemati z moškim spolom ne glede na nanašalnico. Angleški zaimki *who/whom/whose* se ločijo le po kategoriji *ne/živo*, po spolu pa ne, zato velja ujemanje z generičnim moškim spolom le za nedoločne zaimke, (npr. *Everyone should do his best.*) V praksi je to obliko, predvsem v ameriški angleščini skoraj v celoti nadomestil zaimek *they* oz. njegova svojilna oblika *their*. Formalno sicer množinska oblika se vedno pogosteje uporablja v edninski funkciji, ker govorniki pripisujejo potencialno diskriminatorni spolni obliki večjo težo kot neujemanju v številu.

V slovenščini predstavljajo zaradi hierarhije spolov (moški je nadrejen ženskemu, ženski srednjemu) poseben problem tudi sestavljeni osebki različnih spolov. Ujemanje je tudi tu v korist moškega spola kot nezaznamovanega.

Zagovorniki enakopravne rabe spolov v jeziku predlagajo različne rešitve, ki naj bi odpravile to, kar zaznavajo kot jezikovni seksizem. Nekatere se nanašajo na govorjena besedila (poimenovanja za oba spola, ločena z veznikom *in*), večina pa na pisana. Tu je možnosti več, poleg neokrajšanih oblik (*gledalke in gledalci*; *gledalke/gledalci*) še različne zapisi v okrajšanih oblikah: z vezajem ali s poševnico (*vsak-a*, *zaposlen/a*), s poševnico in vezajem ali z oklepajem in vezajem (*občani/-ke*, *podpisani(-a)*), z oklepajem (*inženir(ka)*) in s podčrtajem. Ta zadnji se je pojavil na pobudo skupine FemA z namenom preseganja binarne moško-ženske delitve in vključevanja vseh drugih

spolov (Šribar 2016). Za ponazoritev navajam naslednji zapis s spleta. Vabljenje_i vse_i brucke_i, študentke_i višjih letnikov ter večne_i študentke_i, da se nam pridružite [...].

O (ne)sprejemljivosti posameznih predlogov razpravljam v diskusiji, tu poudarjam le, da predstavlja ujemanje precejšen problem tudi v vsakdanji jezikovni rabi, saj mnogi niso več prepričani, ali naj upoštevajo normo oz. kolikšen odmik od nje je zaradi spolno občutljive vloge še sprejemljiv. O negotovosti pričajo številna vprašanja, naslovljena na Jezikovno svetovalnico Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša, pa tudi polvikanje v neformalnem sporazumevanju (npr. *Saj boste prišla, ne?*). Zdi se, da pri direktnem naslavljanju žensk semantični/referencialni spol velikokrat prevlada nad slovničnim (Šabec 2018).

Angleščina ima za spolno nevtralno rabo več možnosti: poleg zaimka *they*, ki predstavlja najbolj eleganten in najmanj moteč način, v pisnem diskurzu še oblike s poševnicami in oklepaji, npr. *he/him/his* in *she/her/hers*; *she/he*; (*s*)*he*. Kako zelo se je ta način vkoreninil v miselnosti in rabi, dokazujejo npr. smernice za spolno nevtralno rabo jezika na ameriških univerzah. Vedno znova prihaja tudi do novih predlogov za uvedbo spolno nevtralnega edninskega zaimka, ki bi presegal binarne delitve, npr. *tey*; *ey/em/eirs*; *co/co/co's* (Na spletu), ki pa se zaradi širokega konsenza glede rabe *they* ne uveljavijo.

3.3 Naslavljanje žensk in moških

V slovenščini gre za nazive, kot so *gospod*, *gospa*, *gospodična*, kjer v primeru žensk delamo razliko glede na zakonski stan, pri moških pa te razlike ni oz. bi bil izraz *gospodič* razumljen sarkastično. Vedno bolj se sicer uveljavlja *gospa*, kar razumem kot približevanje spolno nevtralni obliki.

Pri profesionalnih nazivih še vedno govorimo o *gospe profesor/doktor* namesto *gospa profesorica/doktorica*. Pogosto je tudi asimetrično naslavljanje žensk in moških, ko se ženske stereotipno potisne v podrejeni položaj, čeprav imajo enake nazive ali opravljajo enake funkcije kot moški. Zgovoren primer je opisan v časopisnem prispevku z naslovom *Jaz sem vedno gospa Karin, kolega pa profesor Novak* (Žist 2018: 4).

Tudi angleščina pozna dva naziva za ženske, *Miss* za neporočene in *Mrs.* za poročene, za moške pa enotni naziv *Mr.* V 80. letih prejšnjega stoletja se je kot protest proti preteklemu stanju, ko je ženske skoraj izključno določalo njihovo razmerje do moških, pojavila težnja po novem nazivu, ki bi bil enakovrednem moškemu *Mr.* To je *Ms.*, ki pridobiva na veljavi predvsem v poslovnem svetu ter med mlajšimi in višje izobraženimi ženskami (Pauwels 2001: 150). Raba sicer varira glede na regionalne variante: tako se britanska angleščina zdi bolj konzervativna od ameriške, ki se hitreje prilagaja novim razmeram. Razlike so tudi pri manj pogostih nazivih, kot so *lord*, *Sir*, *master*, *lady*, *madam/Ma'm* in *mistress*. V britanski angleščini ohranjajo konotacijo spoštljivosti, v ameriški pa velja to le za moške nazive, medtem ko imajo ženske ustrezne negativne konotacije s seksualnimi podtoni. Izjema je *First Lady*.

Kar se tiče *gospe direktor*, je imela angleščina svojčas podoben problem kot slovenščina, a ga je odpravila. V preteklosti ni bilo potrebe po posebnem nazivu za direktorice, saj jih ni bilo in je zadostoval moški naziv *chairman*. Ko so se v vlogi direktorice pojavile prve ženske, so jih naslavljali najprej z *Madam Chairman*, v nadaljevanju je prišlo do ženske ustreznice *chairwoman*, nato do nekoliko nerodne, a spolno nevtralne oblike *chairperson* in končno do reducirane in v celoti spolno nevtralne oblike *chair*. Podoben razvoj, z manjšimi modifikacijami v oblikah, so doživeli tudi drugi nazivi, ki so prvotno vsebovali moško pripono *-man* (npr. *spokesman – spokeswoman – spokesperson; congressman – congresswoman – member of Congress*).

3.4 Poklicna in druga poimenovanja za ženske

Pred letom 1997, ko je bila v Uradnem listu Republike Slovenije objavljena Standardna klasifikacija poklicev, so bile v slovenščini precejšnje vrzeli v poimenovanjih za ženske poklice. Omenjena klasifikacija se je bistveno prilagodila sodobnemu stanju, saj za večino moških poklicev navaja vzporedna ženska poimenovanja. Visoka produktivnost besedotvornih pripon iz moških podstav za vršilca dejanja omogoča tudi druga ženska poimenovanja.

Bolj problematična je raba, kjer se npr. v oglasih za delo pojavljajo ali samo moške oblike ali pa stereotipno moški spol za prestižnejše funkcije, ženski pa za tiste nižjega družbenega statusa, (npr. *inženir : čistilka*). Govorimo o tako imenovanem družbenem spolu, kategoriji, ki se nanaša na tradicionalno dihotomijo ženskih in moških vlog/lastnosti (Kramarac in Treichler 1985: 173). Tako si lahko razlagamo npr. razliko med ženskim in moškim poimenovanjem za isti poklic: *medicinsko sestro*, ki jo povezujemo s t. i. ženskimi lastnostmi sočutja, tolažbe, nege, in *medicinskega tehnika* (in ne *brata*), ki mu pripisujemo strokovne kompetence.

O večji ozaveščenosti glede spolno vključevalne jezikovne rabe pričajo pogosta vprašanja v Jezikovni svetovalnici. Ob nekaterih oblikah, ki so se še pred kratkim zdele nenavadne, pa so se zdaj v rabi udomačile (npr. *peška, piska, svojka*), druge sicer še vedno begajo (*dojenčico* npr. najdemo že v Pleteršniku, tudi v SSKJ2, SP 2001 pa jo označi z *neobčevalno*). Podobno je s primerom *kupke*, ženske ustreznice *kupca*, za katero navaja spletišče FRAN *nakupovalko*, v Jezikovni svetovalnici svetujejo *kupko*, češ da je (*na*) *kupovalka* izpeljana iz (*na*) *kupovalca*, na spletu pa bralec komentira takole: »Vem, da ni povsem dosledno, ampak najbolj se je prijel par *kupec/kupovalka* (čeravno bi potem moral moški biti *kupovalec?*), saj je *kupka* res čudno, poleg tega pa moški ni *kup* niti *kupek*, ampak *kupec*. *Kupica* pa v resnici nikoli ni prišla v konkurenco.« (Na spletu).

Včasih se zaplete zaradi neuskkljenosti normativnih priručnikov glede različnih pripon za iste ženske oblike. Tak je primer nedavnega imenovanja prve generalke na čelo Slovenske vojske, opisan v časniku Večer:

Generalica ali generalka? Do danes nismo imeli v vojski nobene ženske s tako visokim činom, zato ni bilo zagat, kako poimenovati žensko v družbi generalov. *Generalica* ali *generalka*? Predsednik Borut Pahor je včeraj uporabljal termin »generalica«, kakor svetuje

tudi slovenski pravopis. Slovar slovenskega knjižnega jezika dopušča rabo obeh izrazov, v Vojaškem slovarju pa je navedena samo oblika »generalinja«. Prav navedeni Vojaški slovar pa popolnoma zavrača »generalico«, čeprav se pojavlja v nekaterih novinarskih prispevkih, ki poročajo o ameriških vojakih. Dopolnjeni vojaški slovar daje »generalki« tudi prednost pred »generalinjo«. Z Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša so zato sporočili, da je po njihovi oceni primernejši izraz generalka, saj se ta med različnimi možnostmi kaže kot najprimernejše poimenovanje. (Kocjan 2018: 3)

Da je zmeda še večja, so nekatere ženske oblike homonimne s samostalniki za poimenovanje stvari (npr. *generalka*, *tržnica*, *dekanka*), nekaterih pa sploh ni. Tako nimamo adekvatnega ženskega poimenovanja za *misleca* (Zupanc: 418), našli pa bi se še drugi, npr. *zakonka*, čeprav se zdi izpeljava iz *zakonca* logična in enostavna.

O vprašanju svojilnih oblik ženskih priimkov zaradi prostorskih omejitev ne razpravljam, omenjam le primere partnerjev z dvojnimi priimki (npr. Mirjam Milharčič Hladnik in Ervin Hladnik Milharčič, Vasja Samec Lipicer in Tina Lipicer Samec), ki nakazujejo težnjo po spolni enakopravnosti.

V angleščini so skoraj vsi poklicni nazivi in druga poimenovanja spolno nevtralni. Obstaja le nekaj izjem, kjer se ženski spol tvori z dodajanjem pripon moškim oblikam in dva moška samostalnika, izpeljana iz ženskih oblik (*bridegroom*, *widower*). Razen pripone *-ess*, ki je delno še produktivna (npr. *duchess*), so pripone *-ster* (*spinster*), *-ine* (*heroine*), *-ette* (*usherette*) večinoma neproduktivne, včasih po pomenu tudi slabšalne ali trivialne (npr. *mistress*). Skoraj vse ženske oblike so v zadnjih desetletjih v duhu politične korektnosti nadomestili s spolno nevtralnimi (npr. *steward* - *stewardess* > *flight attendant*). Razliko med spoloma, je sicer mogoče zaznamovati s pridevnikom *male* ali *female* pred samostalnikom, a le, če je to smiselno in nujno potrebno za razumevanje (npr. *female* : *male doctors*); asimetrično zaznavanje velja za seksistično in odstop od norme.

4 Diskusija in sklepne misli

Primerjava obeh jezikov kaže naraščajočo stopnjo ozaveščenosti o spolno občutljivi rabi jezika. To velja za angleščino, a tudi za slovenski prostor, kjer »od srede 90. let raba generičnega moškega spola ni več nezaznamovana« (Kranjc, Ožbot 2013: 234). Seveda se slovenščina in angleščina v mnogih pogledih razlikujeta, kar v veliki meri vpliva na njune zmožnosti za sledenje temu cilju. Slovenščina je, podobno kot drugi slovanski jeziki, po strukturi sintetični sistem, ki jezikovna razmerja izraža prek kompleksnih morfosintaktičnih oblik in pravil o ujemanju med seboj povezanih besednih vrst, medtem ko angleščina – kot analitičen jezik – to počne predvsem s pomočjo besednega vrstnega reda, nima pa skoraj nobenih oblikoslovnih in besedotvornih končnic. Ta tipološka razlika v izražanju spola pomeni, da lahko angleščina na razmeroma enostaven način – z minimalizacijo ali celo popolno nevtralizacijo razlik med žensko in moško obliko doseže vključenost obeh spolov, medtem ko je v slovenščini to v večini primerov praktično neizvedljivo. Namesto tega si slovenščina za večjo vključenost ženskega spola prizadeva s tvorjenjem specifičnih oblik za ženski spol,

pri ujemanju pa večinoma ostaja pri moškem spolu, saj je ta zaradi zaradi »manjše morfemske obremenjenosti« (Vidovič Muha 2011: 415) za to vlogo najbolj primeren.

Ne glede na to ni dvoma, da v skladu s spreminjajočimi se družbenimi vrednotami in kulturnimi vzorci občutljivost za večjo vidnost ženskega spola v jeziku narašča. Navajam primer iz medijev: »Povečanje tveganj in vplivov na zdravje okoliških prebivalc in prebivalcev.« (Kutin Lešnik 2019: 2).

Seveda norma rabo obeh oblik v posrednih in neposrednih nagovorih občinstva obeh spolov ter če želimo poudariti oba spola dovoljuje (Vidovič Muha 2011: 416), a zdi se, da se je govorniki in pisci v zadnjem času poslužujejo vse pogosteje. Tudi predlogi, navedeni pod 3.2, gredo v to smer, čeprav menim, da bi bilo npr. besedilo, ki bi bilo v celoti napisano v dvojnih oblikah (ne glede na to, ali bi šlo za poševnice, oklepaje ali veznike) ne le predolgo in stilistično okorno, ampak najbrž tudi nejasno in kognitivno preveč zahtevno za razumevanje. Še večji problem so zapisi s podčrtaji, ki so za večino bralcev najbrž neberljivi, v govorjenem diskurzu pa sploh ne pridejo v poštev.

Kaj nam torej preostane? Jezikovne zgradbe zaradi morfološke in skladenjske prepletenosti ne moremo in ne smemo rušiti, a menim, da bi v odprti razpravi postopoma vendarle lahko prišli do kompromisnih rešitev, ki bi zadovoljile tudi upravičeno željo žensk, da prek jezika izrazijo svojo identiteto. Ena od možnosti pri pravnih aktih, denimo, bi bila, da še naprej sledijo Nomotehničnim smernicam (2008: 75–76), obrazci, pogodbe, prijavnice za izpite in podobno, ki se nanašajo bodisi na ženske bodisi na moške, pa bi bili na voljo v sočasni redakciji v obeh spolih (da se posameznici ne bi bilo treba podpisovati npr. kot *mentor* in se ob tem počutiti odtujene).

Dalo bi se feminizirati samostalnik, kakršen je *dekle*, in se s tem izogniti derogativnemu pomenu, prav tako posodobiti pravilo, ki določa, da se v primerih, ko je jasno, za kateri spol gre in ima prednost ženska oblika, lahko vseeno rabi nezaznamovani moški spol (Toporišič 2000: 266).

Še naprej je treba iskati ženske ustreznice za moška poimenovanja in s poenotenjem feminizirane leksike odpraviti zagate tipa *generalka*. Pri alternativnih ženskih priponah se morda lahko odpovemo homonimnim za tvorbo imen za stvari in preprečimo možne dvoumne in/ali negativne pomene (npr. *mesarica*, ki jo SSKJ2 definira ne le kot žensko, ki poklicno dela v mesariji, ampak tudi kot sekiro za sekanje in razkosavanje mesa). Dosledna raba v leksiki in pri naslavljanju je nadvse pomembna, prav tako izogibanje jezikovnim stereotipom.

Spremembe v družbi nujno vplivajo na jezik, ta se mora prilagajati novim razmeram, a seveda postopoma in v okviru možnosti, ki jih jezikovni sistem še prenese. Zato se mi radikalen poseg v smislu rabe generičnega ženskega spola na nekaterih fakultetah Univerze v Ljubljani (FDV, Fakulteta za socialno delo, FF) ne zdi najbolj posrečen. Nanj lahko gledamo sicer tudi kot na »simbolno gesto, kamenček v mozaiku procesov odpravljanja diskriminacije v družbi na podlagi spolne pripadnosti« (Stabej 2018), v tem smislu spodbuja k ozaveščenosti o problemu, a problema žal ne reši, saj

le zamenja en spol z drugim, sproža burne odzive javnosti, povzroča nesporazume in zaradi neuskkljenosti s pravnimi akti Republike Slovenije najbrž tudi potencialne pravne konflikte.

Vprašanje neseksistične rabe jezika ni le slovensko, je del zahodne družbe in najbrž tudi globalno. Z njim smo se prisiljeni soočati in nanj iskati sprotne, a dobro premišljene rešitve. Koristno je vedeti, kaj se dogaja v drugih okoljih, v tem je tudi vrednost komparativnih študij, vendar vseh tujejezičnih rešitev zaradi tipoloških razlik ne moremo kar na silo presaditi v slovenščino. Vzamemo lahko le tisto, kar je v skladu z zgradbo slovenščine, to pa je treba »najprej dobro poznati« in z jezikom »ne eksperimentirati« (Žele 2018). Izziv je torej v uvajanju sprememb, ki ne posegajo bistveno v samo integriteto jezika, ga pa ohranjajo živega in prilagodljivega. V okviru možnosti si moramo torej prizadevati, da naredimo vse, da se čutimo v njem ustrezno zastopane in zastopani vse in vsi, ki ga uporabljamo in z njim živimo.

VIRI IN LITERATURA

- Marja BEŠTER, 1997: Raba poimenovanj za ženske osebe v uradovnih besedilih. 33. SSJLK. Ljubljana: FF. 9–23.
- Michael CLYNE (ur.), 1992: *Different norms in different languages*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Ursula DOLESCHAL, 2015: Gender in Slovenian. *Gender Across Languages* 4. Ur. M. Hellinger, H. Motschenbacher. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing. 335–68.
- Janet HOLMES, 2001: A corpus-based view of gender in New Zealand. *Gender Across Languages* 1. Ur. M. Hellinger, H. Bussman. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing. 115–36.
- Olga KUNST GNAMUŠ, 1995: Razmerje med spolom kot potezo reference in spolom kot slovnično kategorijo. *Jezik in slovstvo* 40/7. 255–62.
- Aleš KOCJAN, 2018: Vojska je dobila prvo generalko. *Večer* 23. 11. 2018. 3.
- Vera KOZMIK, Jasna JERAM (ur.), 1995: *Neseksistična raba jezika*. Ljubljana: Vlada Republike Slovenije za zakonodajo.
- Simona KRAJNC, Martina OŽBOT, 2013: Vloga spolno občutljivega jezika v slovenščini, angleščini in italijanščini. *Družbena funkcijnost jezika: vidiki, merila, opredelitve*. Ur. A. Žele. Ljubljana: FF (Obdobja, 32). 233–39.
- Cheris KRAMARAE & Paula A. TRECHLER, 1985: *A feminist dictionary*. Boston: Pandora.
- Robin LAKOFF, 1975: *Language and Woman's Place*. New York: Harper & Row.
- Andreja KUTIN LEŠNIK: Široka koalicija proti širitvi letališča. *Večer* 3. 1. 2019. 2.
- Nomotehnične smernice*, 2008. Ljubljana: Uradni list RS.
- Anne PAUWELS, 2001: Spreading the feminist word: The case of the new courtesy title Ms in Australian English. *Gender Across Language* 1. Ur. M. Hellinger, H. Bussman. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins. 137–51.
- Katja PLEMENITAŠ, 2014: Gender Ideologies in English and Slovene: A Contrastive View. *ELOPE* 11/1. 17–29.

- Jezikovna svetovalnica Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša. Na spletu.
- Dale SPENDER, 1980: *Man Made language*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Marko STABEJ, 1997: Seksizem kot jezikovno-politični problem. 33. *SSJLK*. Ur. A. Derganc. Ljubljana: FF. 57–68.
- Marko STABEJ. Odpravljanje diskriminacije na podlagi spolne pripadnosti. *Mladina* 23 8. 6. 2018. 42.
- Nada ŠABEC, 2018. Toward Less Formal Ways of Addressing the Other in Slovene. V *zeleni deželi zeleni breg: Studies in Honor of Marc L. Greenberg*. Ur. S. M. Dickey, M. R. Lauersdorf. Slavica. 287–304.
- Renata ŠRIBAR, 2010: *Interne smernice za spolno občutljivo rabo jezika*. Ljubljana: Komisija za ženske v znanosti. Na spletu.
- Jože TOPORIŠIČ, 2000: *Slovenska slovnica*. Maribor: Obzorja.
- Mitja TROJAR, Mojca ŽAGAR Karer, 2013: Družbena občutljivost v terminoloških slovarjih. *Družbena funkcijskost jezika: vidiki, merila, opredelitve*. Ur. A. Žele. Ljubljana: FF (Obdobja, 32). 457–63.
- Ada VIDOVIČ MUHA, 1997: Prvine družbene prepoznavnosti ženske prek poimenovalne tipologije njenih dejavnosti, lastnosti. 33. *SSJLK*. Ur. A. Derganc. Ljubljana: FF. 69–79.
- Ada VIDOVIČ MUHA, 2011: *Družbena prepoznavnost žensk v slovenskem besedotvorju: Slovensko skladdenjsko besedotvorje*. Ljubljana: Znanstvena založba FF.
- Paula ZUPANC, 2009: Spolna razlika/spolna enakopravnost v jeziku/kulturi. *Annales: Series Historia et Sociologia* 19/2. 411–22.
- Igor ŽAGAR, Mirjam MILHARČIČ HLADNIK, 1995: Temeljna izhodišča prizadevanj za odpravo seksistične rabe jezika. *Neseksistična raba jezika*. Ur. V. Kozmik Vodušek, J. Jeram. Ljubljana: Vlada RS, Urad za žensko politiko. 7–18.
- Andreja ŽELE. Ob spolno občutljivi rabi jezika na Filozofski fakulteti v Ljubljani. RTV SLO: Arsov forum 8. 6. 2018. Na spletu.
- Franja ŽIST. Položaj žensk. *Večer* 18. 12. 2018. 4.

SUMMARY

In recent decades, gender has been the focus of numerous studies, linguistic as well as interdisciplinary and comparative. I compare the category of gender in two typologically different languages, Slovene and English. Slovene, in which grammatical gender is an inherent feature of each noun (masculine, feminine, neuter), differs from English, which has so-called natural or semantic gender, distinguishing only between masculine and feminine in the case of animate nouns. This, coupled with another structural difference (the very complex morphosyntactic and agreement rules in Slovene vs. almost no inflections in English), accounts for the different ways in which Slovene and English approach the broader sociocultural issue of gender-fair/non-sexist language use. While English typically resorts to the neutralization of masculine and feminine gender forms, Slovene strives to achieve greater visibility of women in language through gender-specific forms. The most problematic areas of gender-sensitive language use (unmarked status of the masculine gender, formation of feminine counterparts to masculine nouns, semantic asymmetry in terms of address and in job titles, gender stereotypes) are discussed, and measures promoting gender-inclusive language use and awareness of it presented and critically evaluated.

